

4. Kárpáti Andrea — Horváth Ádám (2009): National Policies and Practices on ICT in Education in Hungary. In: Plomp, Tjeerd — Law, N. — Anderson, R. — Quale, A. (eds.): Cross-National ICT Policies and Practices in Education. Information Age Publishing, Charlotte, NC, USA, 349-368.

5. Molnár Gyöngyvér. Az információs-kommunikációs technológiák hatása a tanulásra és oktatásra / A Magyar Tudományos Akadémia folyóirata — B, 2011. — С. 25-30.

У статті розкрито сутність поняття «інформаційно-комунікаційні технології», «ІКТ-компетентність». Визначено види інформаційно-комунікаційних технологій. Виявлено вплив ІКТ на навчально-виховний процес в Угорщині.

Ключові слова: «інформаційно-комунікаційні технології», «ІКТ-компетентність».

В статье раскрыта сущность понятия «информационно-коммуникационные технологии», «ИКТ-компетентность». Определены виды информационно-коммуникационных технологий. Выявлено влияние ИКТ на учебно-воспитательный процесс в Венгрии.

Ключевые слова: «информационно-коммуникационные технологии», «ИКТ-компетентность».

The article deals with the essence of the concept of «information and communication technologies», «ICT competence.» The types of information and communication technologies. The influence of ICT in the educational process in Hungary.

Key words: Information and Communication Technologies, ICT competence.

УДК 378.147

Т.М. Горохівська
м. Львів, Україна

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ З УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ У ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Постановка проблеми. Перехід України до високотехнологічного інформаційного суспільства зумовлює необхідність глибокого оновлення системи освіти, яка є основою розвитку країни, запорукою її майбутнього. Важливе місце у цьому процесі займає професійна підготовка магістрів — майбутніх управлінців навчальних закладів, що вирішальним чином впливає на результативність модернізації українського освітнього простору, оскільки вивести навчальний заклад на новий якісний рівень зможуть лише компетентні керівники, здатні сприймати нові знання, схильні до педагогічних пошуків, до прояву власної активності в теоретичному і методичному забезпеченні впровадження в освітянську практику інновацій. Саме тому особливої актуальності набуває проблема формування самоосвітньої компетентності майбутніх магістрів з управління навчальним закладом, вирішення якої потребує розробки ефективних засобів формування всебічно розвиненої особистості, здатної не лише застосовувати здобуті знання у майбутній професійній діяльності, але й постійно поповнювати їх.

Аналіз попередніх досліджень. Аналіз наукової літератури, присвяченої різним аспектам самоосвітньої компетентності, свідчить, що проблема є одним із важливих завдань педагогічної теорії та практики і необхідною умовою професійного самовдосконалення спеціаліста в рамках динамічних змін у суспільстві, науці і технологіях.

Так, історичні та соціальні аспекти самоосвіти досліджуються А. Айзенбергом, Б. Райським, М. Скаткіним, Є. Шукліною та ін. Взаємозв'язок освіти та самоосвіти розглядається в роботах О. Арета, А. Бодальова, А. Кочетова, В. Селіванова та ін.

Питаннями теорії та практики самоосвіти дорослої людини займалися такі дослідники як А. Громцева, І. Наумченко, Г. Сухобська та ін. Серед науковців, які висвітлюють проблему пошуку шляхів та засобів формування потреб у самоосвіті — В. Буряк, І. Редковець та ін.

Як передумову формування пізнавальної активності індивіда проблему організації самостійної роботи розглядали М. Данилов, Б. Єсіпов, Т. Шамова та інші. Водночас, як засіб удосконалення професійної діяльності та неперервності освіти питання професійної самоосвіти розкриваються В. Андрєєвим, Р. Гаріф'яновим, С. Єлкановим, Б. Зікріною, Б. Зязіним, Д. Казихановою та ін.

Особлива увага приділяється дослідниками М. Башкіровою, О. Кочетовою, В. Кузьміною, А. Марковою, І. Наумченко, П. Пшебильським, Я. Турбовським розробці структури, змісту та методів самоосвітньої діяльності, а також її місця в професійній діяльності. Окремі аспекти формування самоосвітньої компетентності фахівців досліджуються в роботах Н. Воропай, Н. Коваленко, О. Ножовніка, Є. Співаковської-Ванденберг та ін.

Отже, нині у дослідженні проблеми самоосвітньої діяльності особистості існує чималий науковий доробок. Проте, аналіз джерельної бази з теорії та методики професійної освіти свідчить про те, що проблема самоосвітньої компетентності майбутніх магістрів з управління навчальним закладом у технічному університеті до останнього часу не має достатнього наукового обґрунтування.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні проблеми формування самоосвітньої компетентності майбутніх магістрів з управління навчальним закладом у технічному університеті.

Виклад основного матеріалу. Згідно із Законом України «Про вищу освіту», Указом Президента України «Про додаткові заходи щодо забезпечення розвитку освіти в Україні» здійснюється цілеспрямована робота щодо створення нової законодавчої та нормативної бази вищої освіти, оновлюються зміст, структура і методи навчання, впроваджуються у навчально-виховний процес вищих навчальних закладів міжнародні, галузеві стандарти підготовки фахівців. Вирішення стратегічних освітніх завдань, визначених у нормативно-правових документах, залежить, у першу чергу, від якісного управління, що здійснюється у навчально-виховних закладах, компетентності і здібностей їх керівників, а також від оволодіння ними змістом, методами і формами ефективного управління. Вищий навчальний заклад, що готує майбутніх магістрів управління навчальним закладом, повинен формувати творчу особистість, здатну до вирішення складних життєвих завдань, оптимального адаптування в умовах, що постійно змінюються, до самонавчання, поповнення інформації, її оцінювання та використання для отримання нових знань і задоволення своїх пізнавальних і професійних освітніх потреб.

Однією з перспективних тенденцій модернізації професійної підготовки майбутніх магістрів управління навчальним закладом є компетентнісний підхід. Наразі педагогічною наукою здійснено значний поступ у розвитку компетентнісного підходу до освіти в межах дослідження сутності компетентності особистості, шляхів її формування, визначення ключових компетентностей, їхньої ієрархії.

Як приклад багатомірності трактовки, наведемо декілька визначень компетентності. Так, С. Гончаренко компетентність визначає як сукупність знань і вмінь, необхідних для професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію [12].

О. Пометун під компетенцією розуміє «спеціальним шляхом структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, що набуваються у процесі навчання й дають змогу людині визначати, тобто ідентифікувати і розв'язувати, незалежно від контексту (від ситуації) проблеми, характерні для певної сфери діяльності» [11].

І. Зязюн вважає, що компетентність — це якість особистості, що ґрунтується на знаннях, інтелектуально й особистісно зумовленому досвіді соціально професійної життєдіяльності людини [10].

Незважаючи на різницю в тлумаченні поняття «компетентність», аналіз точок зору більшості дослідників показав, що в педагогіці компетентність розглядається як системне поняття, загальна здатність і готовність до продуктивної діяльності, інтегрована характеристика якості особистості, результативний блок, сформований через досвід, знання, вміння, ставлення

та поведінкові реакції.

Компетентнісний підхід покликаний подолати прірву між освітою і потребами сучасного життя. Ідея компетентнісно спрямованої освіти органічно пов'язана з тими педагогічними прецедентами, де утверджуються такі суспільно значущі цінності, як свобода вибору, творчий продукт, життєвий досвід тощо. Дослідник І. Єрмаков відмічає, що «метою компетентнісно спрямованої освіти є сприяння становленню людини як суб'єкта і проектувальника життя, усвідомлення свого життєвого шляху» [4, с. 47].

Так, основною метою компетентнісного підходу в освіті є формування здатності до самоосвітньої діяльності. Водночас, організаційним підґрунтям освітнього процесу в рамках означеного підходу є навчальна самостійна діяльність, в основу якої покладено створення умов для формування у студентів (магістрів) досвіду самостійного вирішення різних проблем. Однак, якщо мета і освітній процес безпосередньо пов'язані з самостійною діяльністю, то й результат цього процесу повинен мати подібну специфіку. З позицій компетентнісного підходу основним безпосереднім результатом освітньої діяльності є формування ключових компетентностей.

Визначення компетентності як володіння компетенціями і як якості людини, котра володіє всебічними знаннями в певній галузі, дозволяє визначити дослідникам коло компетенцій, якими має володіти майбутній фахівець.

Так, А. Хуторський вважає, що метою освітньої діяльності в контексті компетентнісного підходу є оволодіння освітньою компетенцією, яка представляє собою «сукупність змістових орієнтацій, знань, умінь, навичок і досвіду реальної дійсності, необхідних для здійснення особистісно й соціально значущої продуктивної діяльності» [13, с. 61]. Визначивши поняття освітніх компетенцій, дослідник пропонує їх ієрархію:

- ключові компетенції — належать до загального (метапредметного) змісту освіти;
- загальнопредметні компетенції — належать до визначеного кола навчальних предметів і освітніх галузей;
- предметні компетенції — окремі по відношенню до двох попередніх рівнів компетенції, що мають конкретний опис і можливість формування в рамках навчальних предметів [13, с. 62].

Розгляд змістового наповнення означених груп компетенцій дозволяє стверджувати, що практично кожна містить у собі елемент, який характеризує навчальну самостійну діяльність. Ціннісно-сміслові компетенції забезпечують механізм самовизначення; навчально-пізнавальні компетенції забезпечують сферу самостійної пізнавальної діяльності, рефлексію і самооцінку; інформаційні компетенції відображають уміння самостійно оперувати інформацією; соціально-трудові компетенції визначають володіння знаннями і досвідом в галузі професійного самовизначення; компетенції особистісного самовдосконалення майже повністю ґрунтуються на самостійній діяльності, оскільки спрямовані на освоєння способів самопізнання, саморозвитку, саморегуляції та ін. Таким чином, змістовними елементами ключових компетенцій виступають різні конструкти навчальної самостійної діяльності.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень свідчить про складність і багатоаспектність поняття «самоосвіта», що зумовило наявність різних підходів до його тлумачення. Самоосвіта розглядається як: вид пізнавальної діяльності (М. Бондаренко, А. Громцева, Н. Косенко, П. Пшебильський, Н. Хмель та ін.); процес пізнання (Б. Райский); вид навчання (В. Оконь, І. Колеснікова); форма набуття та поглиблення знань (Л. Борисова, Н. Бухлова, О. Лебедева, Р. Скульський); освіта, яка здобувається шляхом самостійної роботи (С. Гончаренко); складова частина самовиховання, удосконалення особистості (Г. Коджаспірова); форма неперервного продовження загальної та професійної освіти (А. Айзенберг, М. Піскунов); готовність людини до самостійного творчого оволодіння знаннями, уміннями та навичками (С. Архангельський) тощо [1, с. 10].

Так, О. Кочетов тлумачить поняття самоосвіти як процес розвитку інтелектуальних якостей та розумових здібностей, удосконалення своєї особистості за допомогою самостійної та науково-дослідницької діяльності [7].

К. Коджаспірова та В. Козаков самоосвіту розглядають як систему розумового та світоглядного самовиховання, оновлення, розширення та поглиблення отриманих знань, удосконалення практичних умінь та навичок [там само].

Отже, під самоосвітою розуміється самостійний процес пошуку та засвоєння певних знань, умінь та навичок. Це поняття передбачає неперервний саморозвиток, самовиховання та самонавчання і є специфічним інформаційно-забезпечувальним видом діяльності, що здійснюється в процесі самостійної роботи поза межами систематичного навчання у вищому навчальному закладі.

Слід зазначити, що у педагогічній літературі зустрічається декілька взаємопов'язаних понять: «самоосвіта», «самостійна робота», «самоосвітня діяльність», які мають спільні та відмінні ознаки. Питанню розмежування цих понять у різний час присвятили свої праці А. Громцева, П. Підкасистий, Н. Половнікова, Г. Серіков, А. Усова та ін.

Принципова відмінність понять «самостійна робота» та «самоосвітня діяльність» полягає в тому, що самостійна робота студента, в основному, ініціюється і керується ззовні, а самоосвітня діяльність — внутрішніми мотивами, що виходять за межі навчальних. Самостійна робота — це будь-яка діяльність особистості, яку вона здійснює з метою досягнення поставлених цілей без участі керівника, в той час як самоосвіта визначається як специфічний вид діяльності, у процесі якої завдяки самостійному визначенню цілей особистість задовольняє свої пізнавальні потреби або удосконалює свої здібності, якості та властивості особистості.

Поняття «самоосвіта» і «самоосвітня діяльність» нерідко визначаються як синоніми. Деякі дослідники (Ю. Бабанський, Ю. Калугін, І. Лернер, Н. Тализіна та ін.) розрізняють ці поняття на основі процесів, які вимірюють їх об'єм і рівень самостійності. Якщо метою самоосвіти є процес самовдосконалення, самовиховання, саморозвитку, то метою самоосвітньої діяльності — самоосвітня, повністю або частково самостійне здобуття знань, умінь і навичок.

Отже, сплав вихідних сегментів — компетентності і самоосвіти — самоосвітня компетентність — це готовність і здатність до самостійного, систематичного, цілеспрямованого пізнання дійсності, освоєння соціального досвіду людства, самореалізації, саморозвитку.

Дослідники І. Зимняя, С. Рубінштейн, Л. Виготський, розглядаючи сутність самоосвітньої компетентності, дійшли до висновку, що ця категорія виступає як системоутворююча, стрижнева [5]. Вона детермінує формування інших ключових компетентностей, виступаючи як мета і засіб ефективного розвитку особистості в процесі освіти.

О. Овчарук визначає самоосвітню компетентність особистості як готовність і здатність особистості до самостійного, систематичного, цілеспрямованого пізнання дійсності, освоєння соціального досвіду людства, самореалізації, саморозвитку [9, с. 18].

Н. Бухлова розглядає самоосвітню компетентність як інтегровану якість особистості, що характеризується наявністю певним чином організованих і структурованих знань, самоосвітніх умов і навичок, мотивів, інтересу до самовдосконалення, досвіду самостійної діяльності, спрямованості на освіту впродовж життя, ціннісних орієнтацій, самовиховання та саморозвитку [2, с. 178].

Н. Коваленко самоосвітню компетентність особистості розуміє як складну інтегровану властивість особистості, яка забезпечує готовність задовольняти індивідуальні та соціальні потреби пізнання нею дійсності на основі оволодіння знаннями, уміннями та навичками, способами діяльності та набутого досвіду продуктивно здійснювати самостійне систематичне цільове освоєння соціального досвіду людства [8].

Таким чином, аналізуючи роботи вітчизняних дослідників, можна визначити, що самоосвітня компетентність майбутнього магістра з управління навчальним закладом у технічному університеті розглядається як інтегративна якість особистості, яка характеризується емоційно-ціннісним ставленням до професійно-особистісного саморозвитку і самоосвітньої діяльності, включає систему знань про способи її здійснення, суб'єктно-особистісний досвід творчого вирішення проблем самоосвітньої діяльності, готовність до розробки та реалізації її моделей і рефлексії результатів продуктивної діяльності.

Слід також зазначити, що самоосвітня компетентність є невід'ємною частиною професійної компетентності випускника вищого навчального закладу і показником успішності його майбутнього професійно-особистісного розвитку.

В. Іванютіна зазначає, що самоосвітня компетентність передбачає:

- здатність до самоосвіти, організації власних прийомів самонавчання;
- відповідальність за рівень власної самоосвітньої діяльності;
- гнучкість застосування знань, умінь і навичок в умовах швидких змін;
- постійний самоаналіз, контроль своєї діяльності [6].

Дослідниця О. Чеботарьова виділяє три основні фактори значущості самоосвітньої компетентності:

- забезпечує академічну мобільність студента, його готовність до засвоєння програми вищої професійної освіти;
- обумовлює професійну мобільність випускника, який здатен не тільки в майбутньому розвивати свої професійні навички, підвищувати кваліфікацію, але й готового, за необхідністю, змінювати спеціальність, сферу своєї професійної діяльності, що є доволі актуальним у світлі останніх подій у світовій економіці;
- сприяє підвищенню якості роботи вищого навчального закладу, який покликаний реалізовувати програму вищої освіти [14].

Внутрішня структура самоосвітньої компетентності будується на основі: розуміння особистих потреб на підставі самоаналізу, самопізнання, самообліку сильних і слабких сторін своєї діяльності; уміння розробляти та виконувати програми самоосвіти з урахуванням особистих потреб і потреб суспільства; впорядкування своїх знань, знаходження зв'язків між ними; критичного ставлення до будь-якої отриманої інформації, вироблення особистісної позиції в процесі здобуття певних знань; уміння розв'язувати різноманітні проблеми на основі здобутих самостійно знань; гнучкості застосування набутих знань, умінь і навичок в умовах швидких змін; представлення, обґрунтування та захисту отриманого результату; знаходження нестандартних нових рішень на основі самостійно здобутих знань; використання та отримання інформації різноманітних баз даних, джерел інформації; уміння використовувати нові технології інформації та комунікації; адекватного оцінювання значення здобутих знань у своїй діяльності; уміння співпрацювати з іншими людьми, здобувати знання шляхом колективної діяльності; прийняття рішень на основі співробітництва, толерантного ставлення до опозиційної точки зору; відповідальності за організацію своєї самоосвітньої роботи; постійного самоаналізу та самоконтролю за самоосвітньою діяльністю [3, с. 60].

Висновки. Таким чином, динамічність суспільного розвитку Української держави передбачає, що професійна діяльність людини не визначена на весь період її професійної кар'єри і потребує безперервної освіти, постійного підвищення самоосвітньої компетентності.

Самоосвітня компетентність виступає стрижнем структури особистості майбутнього магістра з управління навчальним закладом і виявляється у якості особистості, що характеризує її здатність до систематичної, самостійно організованої діяльності, спрямованої на продовження власної освіти в загальнокультурному та професійному аспектах. Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку полягають у розробці методики формування самоосвітньої компетентності майбутніх магістрів з управління навчальним закладом у технічному університеті.

Література:

1. Білоусова Л.І. Формування компетентності самоосвіти майбутнього вчителя у навчальному процесі сучасного педагогічного університету [Електронний ресурс] / Л.І. Білоусова, О.Б. Кисельова // Дидактична модель управління дієвою фаховою підготовкою майбутніх учителів в умовах особистісно орієнтованих схем навчання. Ч. 1, 2010. Режим доступу: <http://www.zavantag.com>.
2. Бухлова Н.В. Психолого-педагогічні умови підготовки вчителів до формування самоосвітньої компетентності вчителів у процесі післядипломної педагогічної освіти / Н.В. Бухлова // Науковий часопис

Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблема теорії і практики: наукове видання. Вип. 7 (17). До 175-річчя НПУ імені М.П. Драгоманова / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова; редкол. В.П. Андрущенко (голова) [та ін.]. — Київ: НПУ, 2007. — С. 174-179.

3. Добридень А. Формування самоосвітньої компетентності майбутнього вчителя засобами інтерактивного навчання / А. Добридень // Проблеми підготовки сучасного вчителя. — 2010. — № 1. — С. 59-64.

4. Єрмаков І. Феномен компетентісно спрямованої освіти / І. Єрмаков // Вересень. — 2003. — № 3. — С. 47-50.

5. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. [Авторская версия.] / И.А. Зимняя. — М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. — 20 с.

6. Иванютина В.Н. Формирование ключевых компетентностей учеников на уроках математики [Электронный ресурс] / В. Н. Иванютина. — Режим доступа : <http://festival.1september.ru/articles/416315/>.

7. Клочко А. О. Самоосвітня діяльність вчителя як педагогічна проблема [Електронний ресурс] / А.О. Клочко. — Режим доступу : <http://www.narodnaosvita.kiev.ua>.

8. Коваленко Н. В. Генезис поняття «самоосвітня компетентність учнів» / Н. В. Коваленко // Педагогічні науки. — 2008. — С. 67-75.

9. Овчарук О. Профільне навчання в старшій школі / О. Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні. Рекомендації з освітньої політики. — Київ: К.І.С., 2003. — 296 с.

10. Педагогічна майстерність : [підручник] // І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; за ред. І. А. Зязюна. — К. : Вища шк., 1997. — 349 с.

11. Пометун О. Формування громадянської компетентності: погляд з позиції сучасної педагогічної науки / О. Пометун // Вісник програм шкільних обмінів. — 2005. — № 23. - С.18-20.

12. Український педагогічний словник // Укл. Гончаренко С.; [За ред. Головки С]. — К. : Либідь, 1997. — 376 с.

13. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования / А.В. Хуторской // Народное образование. — 2003. — № 2. — С. 58—64.

14. Чеботарева, Е.С. Самообразовательная компетентность будущих специалистов как критерий его качества подготовки [Электронный ресурс] / Е.С.Чеботарева // Ученые записки: электронн. науч. журнал Курского гос. ун-та.- Курск: Изд-во КГУ, 2008.- №5.- Режим доступа к журн.: <http://www.scientific-notes.ru>, свободный.

У статті теоретично обґрунтовано проблему формування самоосвітньої компетентності майбутніх магістрів з управління навчальним закладом у технічному університеті.

Ключові слова: самоосвіта, самоосвітня діяльність, компетентність, самоосвітня компетентність, магістри з управління навчальним закладом.

В статье теоретически обосновывается проблема формирования самообразовательной компетентности будущих магистров специальности «Управление учебным заведением» в техническом университете.

Ключевые слова: самообразование, самообразовательная деятельность, компетентность, самообразовательная компетентность, магистры специальности «Управление учебным заведением».

In the article considered theoretical basis use of formation self-education competence of future masters of management educational establishment in a technical university.

Key words: self-education, self-education activity, competence, self-education competence, masters of management educational establishment in a technical university.